

El decreixement del nombre de naixements al nostre país segueix una dinàmica comuna a tot el món occidental.

RAFA GIL

L'augment de la natalitat del 1992 no atura l'envelliment de la societat catalana

Morir de salut

La dinàmica negativa iniciada fa més de quinze anys ha provocat una situació límit en moltes comarques dels Països Catalans, que veuen que no hi ha prou jovent per a reemplaçar els més grans. Malgrat tot, aquesta tendència podria invertir-se en un futur pròxim.

Fa uns dies, l'Institut d'Estadística de Catalunya feia públics els primers resultats sobre el nombre de naixements al Principat durant el 1992. Després de set anys de baixades constants, la línia descendent s'estrucava. Així, en termes percentuals, segons l'Institut, la pujada va ser d'un 1,8%; és a dir, 1.016 naixements més (57.178 en total) que no els 56.162 del 1991, xifra encara molt llunyana de la considerada ideal per a mantenir un creixement racional o *nivell de substitució*: uns 75.000 naixements anuals (125.000 per a tots els Països Catalans), o cosa que és el mateix, una mitjana de 2,1 fills per dona.

Tanmateix, les raons d'aquesta fràgil recuperació —que no ha estat homogènia, vist que nou comarques han continuat reduint el nombre de natalicis— són difícils de valorar i de delimitar. D'una banda, alguns sociòlegs han definit una anomenada *síndrome pre-olímpica*, segons la qual moltes parelles haurien aprofitat

l'ambient socialment en-
grecador i econòmicament
esperançador de la
preparació dels Jocs per
ampliar la família. D'a-
questa manera s'explicaria
que la ciutat de Barcelona
experimentés un creixement
del 5,4% en nombre
d'infantaments, molt superior
al de la mitjana del
Principat, i encara més
remarcable si tenim en
compte que el cap i casal
no observava un fenomen
alcista des de feia 18 anys.

Però, d'altra banda, és massa d'hora per deduir d'aquest augment una tendència definitiva d'increment dels naixements: el nombre de matrimonis va tornar a baixar l'any passat i la reparació de la crisi pot tenir conseqüències negatives, atesa la relació que s'estableix entre la bonança i l'estabilitat econòmiques i l'aug-

L'any passat van tornar a néixer més infants.

RAFA GIL

ment dels registres de natalitat.

D'ON NO N'HI HA...

Sigui com sigui, la discussió estadística sobre la dinàmica natalícia demostra que el procés d'envelliment de la societat catalana és molt alarmant i avançat. Efectivament, la recessió iniciada durant la segona meitat de la dècada dels setanta ha tocat fons. Una de les dades

més contundents en aquest sentit, i la clau de volta del fenomen que ens ocupa, és el baixíssim índex de fecunditat del nostre país —un dels més baixos d'Europa i, per extensió, de tot el món— situat al voltant dels 1,3 fills per dona fèrtil. Aquesta mitjana és aproximadament un punt per sota de la que dibuixa una so-

cietat estable, sense grans creixements però amb suficient equilibri perquè la regeneració en la piràmide d'edats es dugui a terme d'una forma automàtica.

L'anàlisi de la població de les comarques dels Països Catalans en el període 1986-1991 (vegeu gràfics de les pàgines 22 i 23) descriu perfectament el procés d'envelliment suau esmentat. Per exemple, mentre al 1986 hi havia 21 comarques amb més vells que no pas nens —entenen per vells gent de més de 65 anys, i per nens, menors de 15—, al 1991 eren 36, de les 87 que hi ha.

Igualment, l'índex d'envelliment, o relació entre avis i infants, s'ha anat agreujant i la mitjana dels Països Catalans va pujar de 56,3 (menys de 3 persones grans per cada 5 nens) en 1986, a 77,5 (quasi quatre per cada cinc) en 1991. Paral·lelament, els percentatges sobre el total de població de cada grup eren 22% de menors de 15 anys i 12,5% de majors de 65 al 1986, pel 18,5% (2.064.269 habitants) i el 14,5% (1.600.074), respectivament, al 1991.

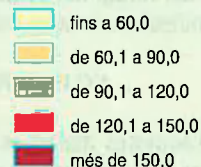
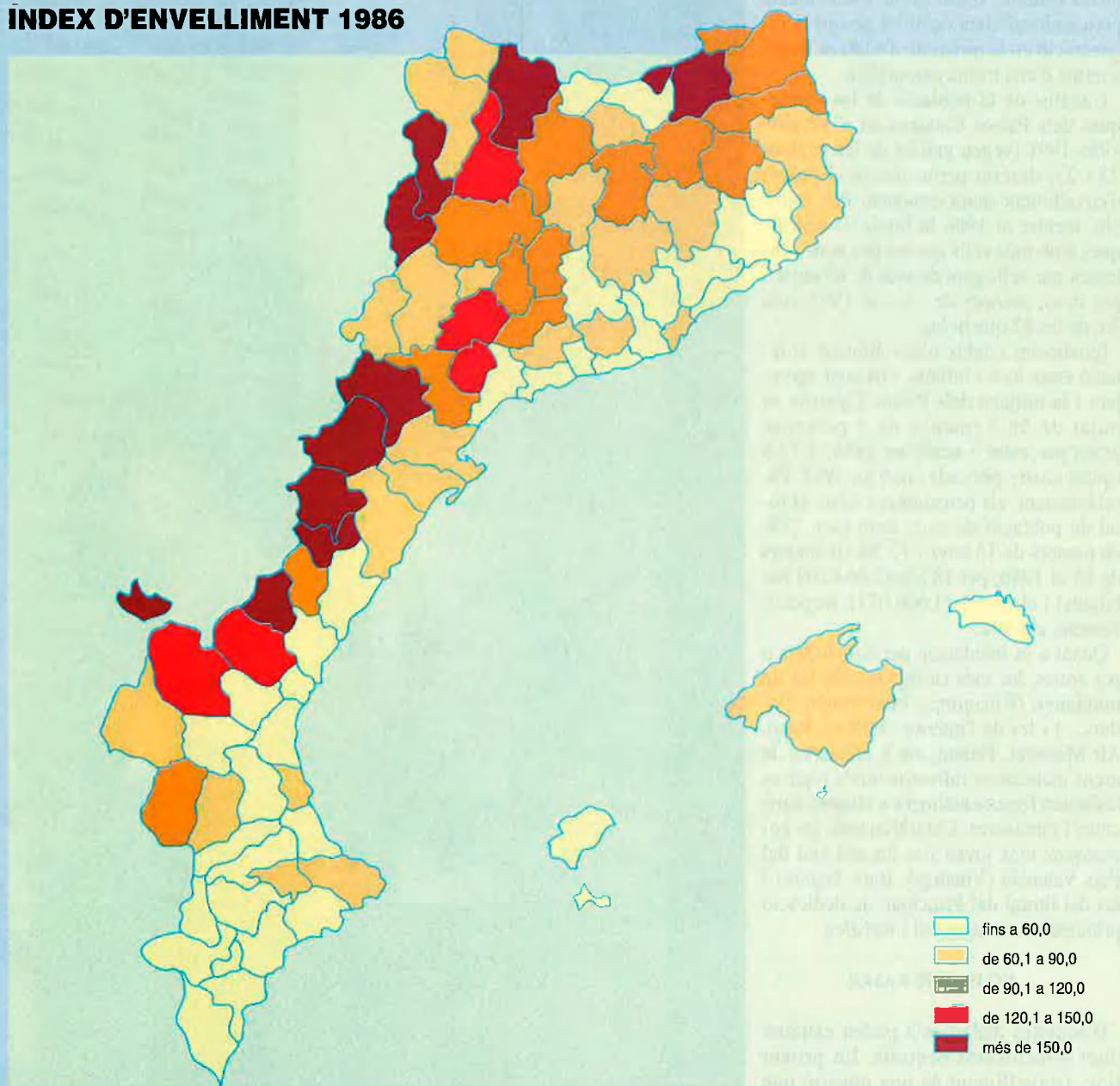
Quant a la incidència per comarques o per zones, les més castigades són les de muntanya (Ribagorça, Matarranya, Pallars...) i les de l'interior (Millars, Racó, Alt Maestrat, Priorat, etc.), afectades de greus mancances infraestructurals i que es dediquen fonamentalment a tasques agrícoles i ramaderes. Contràriament, les comarques més joves són les del sud del País Valencià (Vinalopó, Baix Segura) i les del litoral del Principat, de dedicació principalment industrial i turística.

...NO EN POT RAJAR

D'aquestes dades, se'n poden extreure dues conclusions centrals. En primer lloc, l'envelliment és una qüestió que afecta sense excepcions totes les comarques. I en segon lloc, que hi ha una arrelada tendència a l'èxode, lent però inexorable, de les comarques interiors —tot i que en aquests darrers anys la població s'hi hagi estabilitzat— cap a les comarques de la costa o ben comunicades, que són les que tenen una activitat econòmica més rellevant i on els serveis estan més desenvolupats. A banda els desequilibris territorials que aquesta situació porta, si el fenomen no s'atura, els Països Catalans podrien tenir més jubilats que no pas nens a partir del 1995.

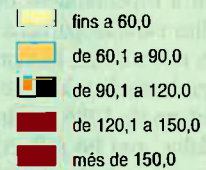
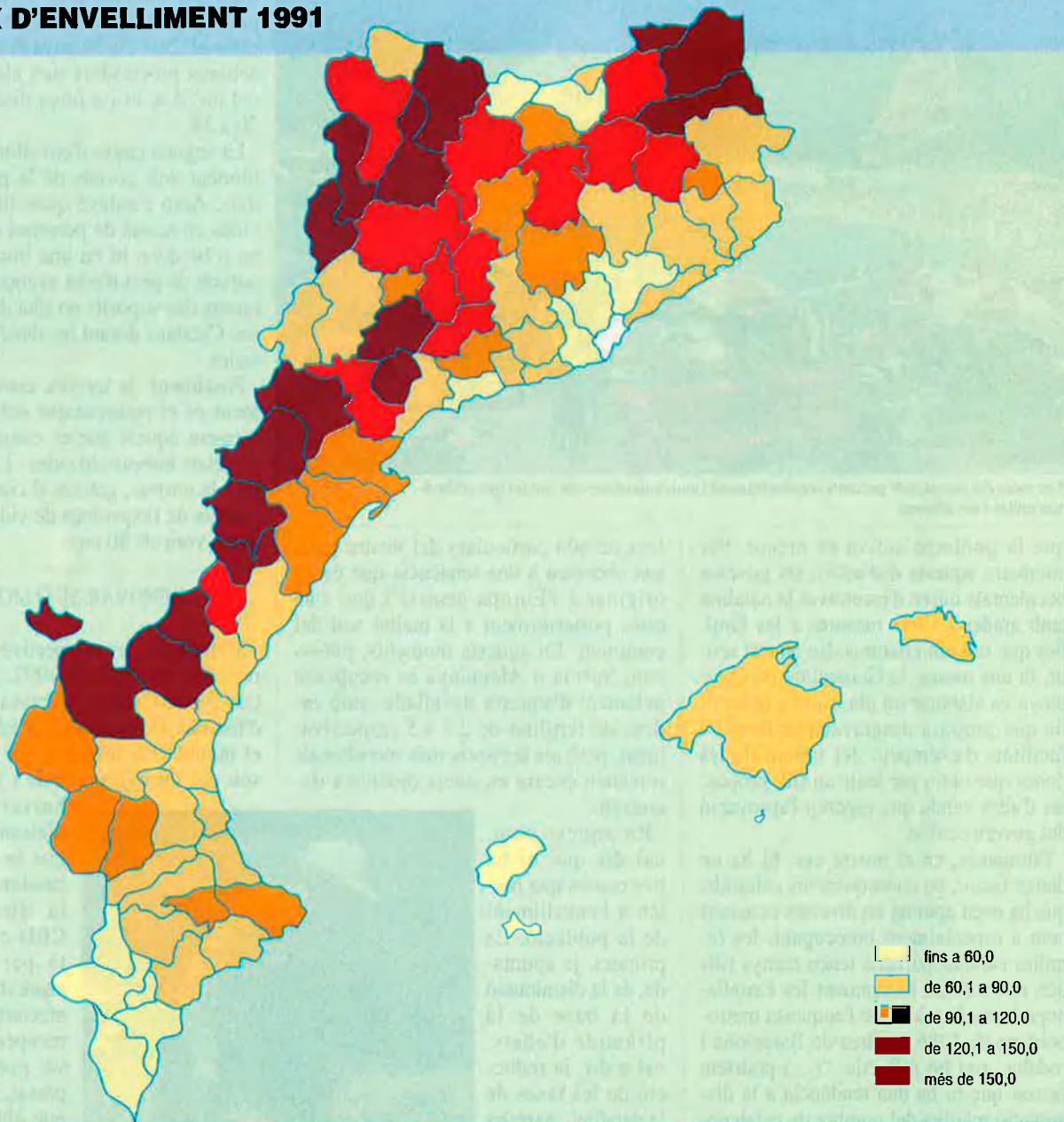
Però aquest no és pas l'únic efecte de l'envelliment de la societat. Una altra de les seves implicacions importants és l'increment del cost de les pensions, atès

ÍNDEX D'ENVELLIMENT 1986**Ordenació de les comarques segons l'índex d'envelliment - 1986**

Baix Vinalopó	29.5	Selva	51.6	Mallorca	62.8	Alta Ribagorça	86.0	Alt Palància	121.8
Alta Cerdanya*	31.6	Andorra	52.0	Segrià	63.6	Pla d'Urgell	86.2	Serrans	143.2
Baix Llobregat	32.2	Marina Baixa	52.2	Vall d'Aran	63.7	Baix Cinca	86.2	Pallars Jussà	144.3
Vallès Oriental	38.5	Alcoià	52.5	Alt Penedès	64.6	Canal de Navarrès	89.1	Priorat	149.2
Vallès Occidental	39.2	Gironès	53.1	Barcelonès	66.0	Vall de Cofrents	90.2	Pallars Sobirà	150.5
Eivissa-Formentera	39.2	Costera	53.4	Baix Empordà	66.4	Ripollès	91.2	Capcir*	152.5
Vinalopó Mitjà	41.6	Camp de Túria	53.9	Pla de l'Estany	68.4	Rosselló*	92.3	Terra Alta	159.4
Tarragonès	41.8	Plana Baixa	54.4	Alt Empordà	69.9	Garrotxa	92.9	Alt Maestrat	162.8
Valls del Vinalopó	42.2	Foia de Bunyol	55.2	Bages	72.3	Ribera d'Ebre	93.1	Ports	165.2
Alacantí	46.0	Ribera Alta	55.5	Baixa Cerdanya	73.1	Alt Urgell	96.9	Conflent*	171.8
Baix Segura	46.3	Camp de Morvedre	55.6	Solsonès	73.9	Berguedà	97.9	Vallespir*	173.9
Maresme	46.7	Plana Alta	55.6	Plana d'Utiel	74.7	Noguera	97.9	Llitera	179.1
Horta	47.0	Anoia	56.1	Marina Alta	75.4	Urgell	98.7	Matarranya	209.0
Alt Vinalopó	47.5	Països Catalans	56.3	Alt Camp	78.1	Conca de Barberà	103.9	Baixa Ribagorça	246.2
Baix Penedès	48.9	Safor	56.6	Comtat	78.6	Segarra	105.4	Racó	254.1
Vall d'Albaida	49.1	Menorca	58.2	Montsià	78.8	Alcalatén	108.7	Alt Millars	286.9
Garraf	50.6	Ribera Baixa	60.7	Baix Ebre	79.9	Fenolleda*	112.4		
Baix Camp	50.7	Osona	61.6	Baix Maestrat	80.8	Garrigues	121.0		

(*Dades del 1982)

ÍNDEX D'ENVELLIMENT 1991**Ordenació de les comarques segons l'índex d'envelliment - 1991**

Baix Vinalopó	41.8	Camp de Túria	67.1	Foia de Bunyol	79.3	Baix Ebre	103.3	Garrigues	160.7
Alta Cerdanya*	47.5	Selva	68.2	Capcir*	83.1	Solsonès	107.1	Terra Alta	163.1
Baix Llobregat	48.2	Alcoià	68.6	Baix Empordà	83.5	Canal de Navarrès	110.7	Fenolleda*	165.5
Eivissa-Formentera	49.0	Marina Baixa	68.7	Osona	84.2	Vall de Cofrents	111.9	Vallespir*	169.1
Andorra	50.6	Menorca	69.3	Segrià	85.2	Pla d'Urgell	113.8	Rosselló*	170.0
Vinalopó Mitjà	52.5	Baix Camp	69.4	Baix Cinca	86.3	Ribera d'Ebre	120.2	Serrans	177.6
Vallès Oriental	54.3	Plana Baixa	70.3	Alt Penedès	87.7	Alta Ribagorça	123.9	Llitera	183.4
Vallès Occidental	55.5	Ribera Alta	70.4	Alt Empordà	88.2	Alt Urgell	124.2	Pallars Sobirà	184.4
Valls del Vinalopó	56.4	Garraf	71.1	Pla de l'Estany	91.7	Alcalatén	126.0	Priorat	188.7
Tarragonès	58.5	Gironès	72.0	Marina Alta	95.9	Garrotxa	127.4	Ports	194.6
Baix Segura	58.5	Plana Alta	72.5	Baix Cerdanya	96.0	Urgell	127.6	Pallars Jussà	198.6
Alt Vinalopó	59.7	Safor	73.2	Plana d'Utiel	96.6	Segarra	130.4	Alt Maestrat	199.0
Alacantí	61.5	Vall d'Aran	74.9	Comtat	97.3	Ripollès	131.9	Mataranya	208.2
Maresme	61.9	Anoia	75.1	Alt Camp	97.9	Noguera	134.0	Baixa Ribagorça	255.7
Horta	64.3	Camp de Morvedre	77.1	Baix Maestrat	98.5	Berguedà	135.9	Racó	350.0
Vall d'Albaida	64.7	Mallorca	77.4	Bages	98.6	Conca de Barberà	138.9	Alt Millars	366.6
Costera	66.3	Països Catalans	77.5	Barcelonès	100.1	Conflent*	141.2		
Baix Penedès	66.6	Ribera Baixa	78.2	Montsià	101.1	Alt Palància	152.2		

(*Dades del 1990)

Les zones del litoral, més puixants econòmicament i amb millors serveis, són les que resisteixen millor l'envelliment.

RAFA GIL

que la població activa és menor. Per combatre aquesta disfunció, els governs occidentals miren d'incentivar la natalitat amb ajudes i altres mesures a les famílies que tinguin criatures. En aquest sentit, fa uns mesos, la Generalitat de Catalunya va elaborar un pla d'ajut a la família que proposa desgravacions fiscals i facilitats d'exempció del treball de les dones que optin per tenir un fill, propostes d'altra banda que esperen l'aprovació del govern central.

Tanmateix, en el nostre cas, hi ha un darrer factor, de conseqüències culturals, que ha estat apuntat en diverses ocasions com a especialment preocupant: les famílies catalanoparlants tenen menys fills que no la resta, bàsicament les castellanoparlants. L'anàlisi de l'enquesta metropolitana de 1986, a l'àrea de Barcelona i rodalia, així ho reflectia: "(...) podríem pensar que hi ha una tendència a la disminució relativa del nombre de catalanoparlants atribuïble, per exemple, a la castellanització dels qui neixen en llars mixtes. Ara sabem que no és així, en termes de pautes culturals, sinó que aquesta petita disminució és deguda exclusivament a diferències en el nombre de fills. Fet que no deixa de ser important, si el posem en relació amb la capacitat de manteniment de cada llengua." En la mateixa línia, un estudi recent elaborat per l'Institut Municipal de la Salut de l'Ajuntament de Barcelona revelava que només la meitat dels fills que neixen actualment a la ciutat tenen ambdós pares nascuts a Catalunya.

De totes maneres, les motivacions del descens de la natalitat als Països Cata-

lans no són particulars del nostre país, ans obeeixen a una tendència que es va originar a l'Europa central i que s'ha estès posteriorment a la meitat sud del continent. En aquests moments, països com Suècia o Alemanya es recuperen netament d'aquesta davallada, amb índexs de fertilitat de 2 i 1,5 respectivament, però els territoris més meridionals romanen encara en plena dinàmica decreixent.

En aquest punt, cal dir que hi ha tres causes que porten a l'envelliment de la població. La primera, ja apuntada, és la disminució de la base de la piràmide d'edats, val a dir, la reducció de les taxes de natalitat. Això ha estat provocat per uns nous hàbits socials, adoptats a ritmes distints pel conjunt de les societats modernes, i derivats directament de la incorporació de la dona al mercat laboral i de la millora substancial del seu nivell de vida. Conseqüentment, un cop assolida la independència econòmica, la dona es casa molt més tard i endarrereix tant com pot la decisió de tenir criatures.

Per tant, no és estrany que en aquests moments s'escaigui una alça de la fecun-

ditat per damunt dels 30 anys, fins al punt que el segment de dones comprès entre els 30 i els 34 anys és el que té una activitat procreadora més elevada, seguit del de 35 a 39 i a força distància del de 20 a 24.

La segona causa d'envelliment és l'afebliment dels costats de la piràmide d'edats. Això s'esdevé quan hi ha emigracions en massa de persones d'edat mitjana o bé quan hi ha una immigració important de gent d'edat avançada. Cap d'aquests dos supòsits no s'ha donat als Països Catalans durant les dues darreres dècades.

Finalment, la tercera causa d'envelliment és el reforçament del cim d'edat, element aquest que és comú a totes les societats industrialitzades –i, doncs, també a la nostra–, gràcies al creixement imparable de l'esperança de vida, avui ja situada vora els 80 anys.

RENOVAR-SE O MORIR

Malgrat tot, les perspectives, i més després dels resultats del 1992, són optimistes. Anna Cabré, directora del Centre d'Estudis Demogràfics (CED), n'apunta el motiu: "Els nivells a què hem arribat són del tot excepcionals i ja no poden baixar més." No obstant això, pel que fa a les repercussions de la crisi, la directora del CED creu que està per veure "si aquesta recessió afectarà la lleugera recuperació que es va produir l'any passat, perquè com que els fills vénen cada vegada més de parelles grans, les decisions acostumen a ser molt meditades i sovint no depenen de la conjuntura en què es prenen."

Cert o no, al llindar del segle XXI, la societat catalana té el repte d'evitar –sense menystenir els més grans– el que podria ser una mort plena de salut, gràcies a la qualitat de vida de què gaudim.

Joan Morales

El despoblament de les comarques de l'interior n'ha augmentat la mitjana d'edat.

PRATS I CAMPS